

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINA ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE ÜNİVERSİTE ÖĞRETİMİNİN ÖNEMİ

Dr. Hakan SUNAY*

ÖZÖZET

Araştırma, MEB'ria bağlı öğretmen yetiştiren kurumlardan mezun öğretmenler ile üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ve sınıf içi öğretmenlik davranışlarını değerlendirmek, amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada, Minnesota Öğretmen Tutumları Envanteri ile araştırmacı tarafından geliştirilen gözlem formu kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Türkiye'deki resmi orta dereceli okullarda görev yapan 7 branşdaki öğretmenler oluşturmaktadır. Verilerinin toplanması 1993-1994 öğretim yılında gerçekleştirilmiştir.

Sonuç olarak, MEB'na bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin tutum ve gözlem puanları aritmetik ortalamaları ile üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin tutum ve gözlem puanları aritmetik ortalamaları arasındaki farklılığın önemli olmadığı hatta, üniversitelere bağlı Edebiyat Fakóltesi ile D.T.C.F. mezunu öğretmenlerin, öğretmenlik tutum ve sınıf içi öğretmenlik davranışlarına ilişkin gözlem puanları aritmetik ortalamalarının, MEB'na bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlere göre, yüksek olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Öğretmen Yetiştirme, Öğretmen Tutumları, Sınıf-Içi Öğretmenlik Davranışları, Öğretmen Yetiştirmede Üniversite Öğreümi, Ortaöğretim Kurumları

ABSTRACT

This research has been certified to find a way to the argument of where we should educate teachers by comparing teachers graduated from universities and teachers of National Education Ministry, in terms of their attitudes to their professions and their behaviours in classrooms.

In this research, to get information Minnesota Teacher Attitude Inventory and on observation form were used created by the researcher. the research has began by a preinvestigation that was testing the validity and reliance of equipments in 1992-93. The scope of the research is teachers from 7 different

Sunay

branches vwho are working in formal secondary and high schools in Türkiye. Samples have been designed by choosing 939 teachers of 5619 total teachers. In formation of research has been götten in 1993-94 education term (year).

There is no significance difference between teachers graduated from universities and teachers of N.E.M. (MEB) in terms of their avarage points of behaviouis and observations. The average point of observation related with teacher attitude and teacher behaviours in class of teachers from Literature Faculties and L.H.C.F. (D.T.C.F.) is higher than teachers of N.E.M. In addition, the difference in observation point isn't important involuing independent factors such as sex, experience, students population (number) etc. In both group.

Key Words: Teacher, Teacher Training, Teacher's Attitude, Teacher's Behaviours in the class, University Education in Teacher Training, Secondary School Associations,

GİRİŞ

Türk eğitim sistemi, Cumhuriyet döneminin başlangıcından bu yana bir gelişme çizgisi üzerinde sürekli olarak yenileşme ve değişme göstermiştir. Gelişme konularının önemlisi eğitimin vazgeçilmez bir unsuru olan öğretmen ögesidir. Eğitimde öğretmen ögesini toplumun çağdaş gereksinimleri doğrultusunda gerek sayısal, gerekse kalite yönünden en üst düzeye çıkarmak için her dönemde önemli çabalar harcanmıştır. Türkiye'de öğretmen yetiştirme, her zaman önemli bir eğitim konusu olmuştur. Ancak 1980'li yıllara gelinceye kadar siyasal ve toplumsal yaşamdaki hareketliliğin giderek artış göstermesi, ülkedeki eğitim sistemini ve dolayısıyla öğretmen yetiştirme çabalarını önemli ölçüde etkilemiş, uygulamalarda bir takım aksaklıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Nitekim Türkiye'de, 1980'lere değin süren öğreünen yetiştirmeye yönelik uygulamalarda, sık sık değişiklikler olmuş ve öğretmen gereksinimini sayısal bakımdan karşılamak her zaman öncelik taşımıştır. Öğretmen yetiştirmede kalite konusu ise, uzun yıllar ikinci sırada yer almıştır. Bu nedenle öğretmen adaylarının nitelikli yetiştirilmeleri ve öğretmenliğin bir meslek olarak çekici kılınmasına ilişkin ortak inançların uygulamalara bir türlü yansımadağı, öğretmen yetiştirme sisteminde çelişkiler ve kargaşalar bulunduğu, yetiştirilen öğretmenlerin, üniversite, yükseköğretmen okulu ve eğitim enstitülerinden başka, kurslar, mektupla öğretim, yardımcı öğretmenlik ve ücretli öğretmenlik gibi çeşidi kaynaklardan da temin edildiği görülmüştür (Oğuzkan, 1983, s. 421; Duman,

1991, s. 58). Ancak bu kaynaklardan yetişen öğretmenlerin değişik ölçütlere göre yetiştirildikleri, bu kaynaklar arasında bir uyum bulunmadığı daha da önemlisi nasıl bir öğretmen yetiştirmek gerektiğinin belli olmadığı, sürekli olarak bir yakınma konusu olmuştur (MEB, 1982, s. 2). Ayrıca öğretmen yetiştirmenin üniversitelere geçmesinden önce öğretmen yetiştiren kurumların en belirgin özelliği, açılmaları ve kapanmalarında Milli Eğitim Bakanlığı'nın istediği gibi davranması olmuş. Bakanlığın bu davranışı, öğretmen yetiştiren kurumları yasal bakımdan güvensiz, siyasal iktidar değişikliklerine karşı ise duyarlı bir hale getirmiştir. Öyleki 1970'li, 1980'li ve 1990'lı yıllarda yapılan araştırmalar, öğretmenlerin istenilen davranışlarının 1960'lara oranla daha da azaldığını ve istenmeyen davranışların çoğaldığını, nitelikli öğretmene olan gereksinimin giderek artmasına karşın, öğretmenlik mesleğinin giderek çekiciliğini kaybettiğini ortaya koymaktadır (Ertürk, 1970, s. 35, Tekin, 1979, s. 20: Gökçe, 1984, s. 87: Güçlüol, 1988, s. 7, Kütük, 1992, s. 81). Bu konuyla ilgili yapılan diğer araştırmalarda da (Bülbül, 1979, s. 154: Karagözoğlu, 1982, s. 211-238), öğretmenliğin Türk toplumunda daima saygı duyulan bir meslek olduğu, ancak kişilerin bir meslek seçimiyle karşı karşıya kaldıkları zaman öğretmenlik mesleğini öncelikle tercih etmeyecekleri ortaya çıkmıştır. Bu araştırmalar, öğretmenlik mesleğinin toplum içindeki itibarında da bir düşme olduğunu ortaya koymaktadır.

1982 yılında toplanan XI. Milli Eğitim Şurası 1982 yılından önceki sorunları, ortadan kaldırmaya yönelik kararlar almış, aynı yıl öğretmen yetiştirme görev ve sorumluluğu tamamen üniversitelere devredilmiştir. Son yıllarda özellikle Milli Eğitim Bakanlığı ve çevresince üniversitelerde uygulanan öğretmen yetiştirme sisteminin etkinliği konusunda değişik görüşler ileri sürülerek, farklı değerlendirmelere yer verildiği gözlenmiştir (Duman, 1991, s. 195). Bunlardan birisi, üniversitenin öğretmen eğitimini iyi yapamadığı konusundaki düşünce ve görüşlerdir (MEGGSB, 1988, s. 363). Ayrıca son zamanlarda, öğretmen yetiştirme girişimini MEB'ın yeniden üstlenmek istendiğine ilişkin haberlerin, kamuoyuna yansıdığı da gözlenmektedir (Sabah Gazetesi, 12.2.1992, s. 25: Sabah Gazetesi, 16.12.1993, s. 25: Hürriyet Gazetesi, 12.2.1994, s. 22).

Bu görüşler ve düşünceler ışığında, "öğretmenler?" Milli Eğitim Bakanlığı tarafından mı, yoksa üniversitelere bağlı yükseköğretim

Sunay

kurumlarınca mı daha iyi yetiştiriliyorlar?" sorusuna yanıt aramak, öğretmen eğitiminde iyiyi bulmak açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda, MEB'na bağlı öğretmen yetiştiren kurumlardan mezun öğretmenler ile üniversitelere bağlı öğretmen yetiştiren kurumlardan mezun öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ve sınıf içi öğretmenlik davranışlarını belirliyerek değerlendirmek, günümüzde halen süregelen öğretmenin nerede yetiştirileceği tartışmalarına da açıklık getirecektir.

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Çalışma, standardize veri toplama araç ve formlarıyla desteklenen kesit alma yaklaşımıyla yürütülen bir alan araştırmasıdır. Araştırmada alman kesit, Müli Eğitim Bakanlığı'na bağlı öğretmen yetiştiren kurum mezunları için 1975-1982 yularını, üniversitelere bağlı öğretmen yetiştiren kurum mezunları için ise, 1975-1992 yıllarını kapsamaktadır.

Araştırmanın temel amacı, ortaöğretim kurumlarında görev yapan Türk Dili ve Edebiyatı, Sosyal Bilgiler (Tarih, Coğrafya), Fen Bilgisi (Fizik, Kimya, Biyoloji), Matematik, İngilizce, Fransızca ve Almanca öğretmenlerinin, öğretmenlik mesleğine karşı olan tutum ve sınıf içi öğretmenlik davranışlarını belirleyerek, her iki grubu birbiriyle karşılaştırmak ve bu bulgular ışığında öğretmenlerin, MEB tarafından mı, yoksa üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumları tarafından mı daha iyi yetiştirildiği sorusuna yanıt verebilmektedir. Araştırmanın bu temel amacı doğrultusunda ise şu alt amaçlara yer verilmiştir.

1. MEB'na bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenler ile üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun, ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, öğretmenlik tutum puanları ile sınıf içi öğretmenlik davranışlarına ilişkin gözlem puanları nasıl bir dağılım göstermektedir.

2. MEB'na bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenler ile üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğine karşı olan tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3. MEB'na bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenler ile üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin sınıf

içi davranışlarına ilişkin gözlem puanlarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

4. MEB'na bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin tutum ve sınıf içi gözlem puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

5. Üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin tutum ve sınıf içi gözlem puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

6. MEB'na ve üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin cinsiyetleri ile öğretmenlik tutum ve sınıf içi gözlem puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

7. MEB'na ve üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin kıdemleri ile öğretmenlik tutum puanları ve sınıf içi gözlem puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

8. MEB'na ve üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin sınıflandıkları öğrenci sayısı ile tutum ve sınıf içi gözlem puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

9. Örnekleme giren öğretmenlerin, eğitimleri sırasında ya da sonradan, öğretmenlik meslek bilgisi eğitimi almış olanlar ile almamış olanların, öğretmenlik tutum ve sınıf içi gözlem puanları arasında bir fark var mıdır?

10. MEB'na ve üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin, mesleğini tekrar tercih etme durumları ile ilgili verdikleri yanıtların dağılımı ile öğretmenlik tutum ve sınıf içi gözlem puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

11. MEB'na bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenler ile üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerden Türk Dili ve Edebiyatı, Sosyal Bilgiler (Tarih Coğrafya), Fen Bilgisi (Fizik, Kimya, Biyoloji), Matematik, İngilizce, Fransızca ve Almanca branşlarında öğretim görmüş öğretmenlerin, öğretmenlik tutum puanları sınıf içi öğretmenlik davranışlarına ilişkin gözlem puanlarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

12. MEB'na bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenler ile üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin yetiştirildikleri programlara ilişkin öğretmenlik meslek bilgisi kapsamındaki dersler ile derslerin kredileri arasında bir fark var mıdır?

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'de resmi orta dereceli okullarda görev yapan 7 branştaki Türk Dili ve Edebiyatı (Türkçe), Sosyal Bilgiler (Tarih, Coğrafya), Fen Bilgisi (Fizik, Kimya, Biyoloji), Matematik, İngilizce, Fransızca ve Almanca öğretmenleri oluşturmaktadır.

Evrenden kademeli olarak örneklem alma yoluna gidilmiştir. Önce, Ankara ili alınmış, sonra Ankara ilinin ilçeleri arasından yalnızca merkez ilçeleri seçilmiştir.

Sonuç olarak, Ankara ili merkez ilçelerinde 1993 - 1994 öğretim yılında görev yapan toplam 5619 öğretmenden Minnesota Öğretmen Tutumları Envanteri için her iki grubu temsil eden 7 branştan 939 öğretmen ile bu öğretmenler içinden gözlem formu uygulanan 187 öğretmen, araştırmanın örneklemine oluşturmuştur.

Tablo 1: Öğretmenlerin Gözlem Formu Uygulama Oranları

UYGULAMA ORANLARI

Tutum Envanteri Cevaplandırma Durumu	Örneklemi Oluşturan Öğretmenlerin Sayısı	Tutum Envanteri Döndü Sayısı	Yüzde (%)
MEB'ne Bağlı	415	389	93.7
Üniversitelere Bağlı	699	550	78.7
TOPLAM	1114	939	—
Gözlem	Örneklemi Oluşturan Öğretmenlerin Sayısı	Gözlem yapılan Öğretmen Sayısı	Yüzde (%)
MEB'ne Bağlı	83	79	95.2
Üniversitelere Bağlı	139	108	77.7
TOPLAM	222	187	—

Tablo 6'da görüldüğü gibi, MEB'na bağlı yüksek öğretim kurumlarından mezun öğretmenler için örneklemi oluşturan 415 öğretmenden

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamına alınan farklı branşlardaki öğretmen gruplarına, Minnesota Öğretmen Tutumları Envanteri ile araştırmacı tarafından geliştirilen, öğretmenlerin sınıf içi öğretmenlik davranışlarına ilişkin gözlem formu uygulanmıştır. Örneklemeye giren öğretmenlerin kişisel bilgileri ise, kişisel bilgi formuyla elde edilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçeklerden Minnesota Öğretmen Tutumları Envanterinin, dil bakımından anlaşılabilirliğini saptamak amacıyla 75 öğretmen içinde "ön uygulaması" yapılmıştır. Envanterin sonuçları, önce üç Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeniyle tartışılmış, sonra sonuçlara ilişkin uzman görüşleri alınmıştır. Sonuçta anlam ve içeriği bozulmaksızın envantere son şekli verilmiştir. Envanterin güvenilirlik çalışması ise, verilerin toplandığı 939 öğretmenden alınan bilgilere göre yapılmıştır. Bu bağlamda, envanterin her bir maddesinin ve tümünün güvenilirlik düzeyi tespit edilmek istenmiştir. Buna göre testin tümü için Cronbach Alpha katsayısına, her bir maddenin tutarlılığı için ise, madde total korelasyonlarına bakılmıştır.

Sonuçta, ölçeğin tümü için güvenilirlik katsayısı Alpha .9169 olarak bulunmuştur. Bu da ölçeğin güvenilirlik düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Öğretmenin sınıf içi öğretmenlik davranışlarına ilişkin olarak ise önce bir madde havuzu hazırlanmış, madde havuzunda yer alan maddelerle ilgili olarak uzman görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüşleri alınarak madde sayısı 32'ye indirilen gözlem formunun, öğretmenlerle de görüşülerek kapsam geçerliliği sağlanmıştır.

Gözlem formunun güvenilirlik çalışmasının yapılması için ise oluşturulan 32 maddelik gözlem formunun 35 öğretmen üzerinde ön uygulaması yapılmıştır. Sonuçta 35 öğretmene 2 gözlemci tarafından 3'er saat uygulanan 32 maddelik gözlem formuna verilen puanların ortalaması alınmıştır. Daha sonra bu ortalamalar kullanılarak, ölçeğin her bir maddesinin ve tümünün güvenilirlik düzeyi tespit edilmek istenmiştir.

Sonuçta, ölçeğin tümü için güvenilirlik katsayısı Alpha .8084 olarak bulunmuştur. Bu da ölçeğin güvenilirlik düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Tek tek maddeler için yapılan madde güvenilirlik hesaplamalarında ise, ölçekte yer alan 32 maddenin tümünün güvenilir olduğu görülmüştür (Sunay, 1995, s. 263).

Sunay

Veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına ilişkin uygulama, 1992-1993 öğretim yılının sonuna kadar sürdürülmüştür.

Verilerin Analizi ve Kullanılan İstatistik Yöntemler

Tutum envanteri cevap kayıtları için doğru ve yanlış cevap anahtarları kullanılarak doğru puanlardan yanlış puanlar çıkartılmış ve her bir öğretmen için bir tutum puanı elde edilmiştir. Gözlem formunda ise, likert tipi üç seçenekli bir değerlendirme yapılmıştır. Veriler, şu istatistiksel işlemler kullanılarak analiz edilmiştir.

1. Araştırmanın ölçme araçlarından elde edilen tutum ve gözlem puanlarına saptanmasından sonra, dağılımların aritmetik ortalama ve standart sapmalar hesaplanmıştır.

2. MEB ve üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin tutum ve gözlem puanlarının aritmetik ortalamaları ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için önce, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarının anlamlı çıkması durumunda ise, Duncan testi ile test edilmiştir.

3. Öğretmenlerin tutum ve gözlem puanları arasındaki ilişki, Pearson Çarpım Moment Korelasyon Katsayısı (r) ile hesaplanmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Tutum ve Gözlem Puanlarının Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Tablolarda da görüldüğü gibi MEB'na bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin tutum puanları aritmetik ortalaması $X = 9.10$ üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin tutum puanlarının aritmetik ortalaması ise $X = 7.24$ 'tür. Sınıf içi öğretmenlik davranışlarına ilişkin gözlem puanlarının aritmetik ortalaması ise, MEB'ne bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerde $X = 42.44$, üniversite mezunlarında ise $X = 42.41$ 'dir.

MEB'na ve üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin tutum puanları ve sınıf içi gözlem puanları arasındaki fark $a.05$ düzeyinde anlamlı değildir. Ancak, MEB'na bağlı yükseköğretim

Tablo 2: Öğretmenlerin Tutum Puanlarının Dağılımı

M.E.B. VE ÜNİVERSİTELERE BAĞLI YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARIMDAN
MEZUN ÖĞRETMENLERİN TUTUM PUANLARININ DAĞILIMI

Yüksek Öğretim Kurumu	Tutum Ölçeği Puanı					Frekans
	Değişken	Minimum	Maximum	Ortalama	Standart Sapma	
Eğitim Enstitüsü ve Yüksek Öğretim Okulu	Tutum ölçeği puanı	-54.00	01.00	5.10	25.53	339
Eğitim Fakültesi	Tutum ölçeği puanı	-55.00	66.00	5.96	24.26	220
D.T.C.F	Tutum ölçeği puanı	-43.00	74.00	11.37	26.50	104
Fen-Edebiyat Fak.	Tutum ölçeği puanı	-56.00	84.00	2.94	25.17	37
Fen Fakültesi	Tutum Ölçeği puanı	-60.00	63.00	5.78	26.62	74
1.1.B. Fakültesi	Tutum Ölçeği puanı	-38.00	43.00	1.71	25.79	7
Mühendislik Fak.	Tutum ölçeği puanı	-37.00	63.00	11.21	31.07	14
Edebiyat Fakültesi	Tutum ölçeği puanı	-41.00	66.00	17.92	29.37	33
Müh.-Mim. Fak.	Tutum Ölçeği puanı	-41.00	19.00	-8.50	21.12	6
TOPLAM N'ye göre	—	-60.00	34.00	7.24	25.90	550

Tablo 3: Öğretmenlerin Gözlem Formu Puanları

MEB VE ÜNİVERSİTELERE BAĞLI YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDAN
MEZUN ÖĞRETMENLERİN GÖZLEM FORMU PUANLARININ DAĞILIMI

Yüksek Öğretim Kurumu	Sınıf İçi Gözlem Formu Puanı					Frekans (0)
	Değişken	Minimum	Maximum	Ortalama	Standart Sapma	
Eğitim Enstitüsü ve Yüksek Öğretim Okulu	Gözlem Puanı	20.00	59.00	42.44	10.92	79
Eğitim Fakültesi	Gözlem Puanı	10.00	60.00	42.36	10.74	44
D.T.C.F	Gözlem Puanı	25.00	59.00	44.10	12.20	20
Fen-Edebiyat Fak.	Gözlem Puanı	18.00	63.00	42.29	13.37	17
Fen Fakültesi	Gözlem Puanı	27.00	56.00	39.40	8.95	15
1.1.B. Fakültesi	Gözlem Puanı	30.00	30.00	30.00	—	1
Mühendislik Fak.	Gözlem Puanı	23.00	32.00	27.50	6.36	2
Edebiyat Fakültesi	Gözlem Puanı	32.00	64.00	51.14	12.77	7
Müh.-Mim. Fak.	Gözlem Puanı	35.00	46.00	40.50	7.78	2
TOPLAM		15.00	64.00	42.41	11.51	105

Tabloda görüldüğü gibi, MEB'na bağlı. Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretim Okullarından mezun öğretmenlerin, sınıf içindeki davranışlarına ilişkin gözlem formu puan dağılımları, tutum ölçeğinden aldıkları puanların dağılımlarına göre birbirine daha yakın değer taşımakta yani gözlem puanlarının dağılımı tutum ölçeği puanları kadar dağınık bir yapı göstermemektedir.

Sunay

kurumlarından mezun öğretmenlerin tutum puanları aritmetik ortalaması ile üniversite mezunlarının tutum puanları aritmetik ortalaması arasında görülen önemsiz bu fark, üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun olmuş ancak henüz öğretmenlik meslek bilgisi eğitimi almamış öğretmenlerden kaynaklanmış olabilir.

Ayrıca üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin tutum ve gözlem puanlarının aritmetik ortalamaları, öğretim kurumlarına göre kendi içlerinde de farklılık göstermektedir. Öğretmenlerin her iki ölçme aracından aldıkları puanların aritmetik ortalamaları arasında görülen bu farklılığın, her iki ölçme aracı da Edebiyat Fakültesi ve DTCF mezunu öğretmenlerin lehine anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır.

Tutum ve Sınıf İçi Gözlem Puanları Arasındaki İlişki

Tablo 4: Öğretmenlerin Tutum ve Sınıf İçi Gözlem Puanları Arasındaki İlişki

Yüks eköğretim Kurumu	N	Değişken	P Değeri	Korelasyon (r)	$\alpha=0.05$
MEB'naBağlı Yükseköğretim Kurumu Mezunları	389-79	Tutum-Gözlem	0.0001	.83	0.0001 < 0.05
Üniversitelere Bağlı Yükseköğretim Kurumu Mezunları	550-108"	utum-Gözlem	0.0001	.81	0.0001 < 0.05

MEB ve üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin tutum envanterinden aldıkları puanlar ile gözlem formundan aldıkları puanlar arasında, $r = .83$ 'lük, üniversitelere bağlı farklı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenler arasında ise, $r = .81$ 'lik yüksek bir ilişki saptamıştır. Bu durumda, araştırmada kullanılan ölçme araçları arasındaki ilişkinin pozitif olduğu ve her iki aracın ölçümlerinin birbirlerine paralel sonuçlar çıkardığı söylenebilir.

Tutum ve Sınıf İçi Gözlem Puanları Arasındaki Fark

1. Örneklemeye giren her iki gruba bağlı öğretmenlerin CİNSİYET, KIDEM ve ÖĞRENCİ SAYILARI gibi belirlenen bağımsız değişkenlere ilişkin tutum ve sınıf içi gözlem puanları arasındaki farkların, anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçların, Küçükahmet'in öğretmen yetiştiren kurum öğretmenleri üzerinde yaptığı araştırma sonucuyla (Küçükahmet, 1976, s. 81-100), Gürkan'ın ilköğretim öğretmenleri üzerinde yaptığı araştırma sonucunun (Gürkan, 1993, s. 51-74), benzer olduğu belirlenmiştir.

2. Öğretmenlerin, öğretmenlik meslek bilgisi eğitimi alıp almamaları ile tutum ve sınıf içi gözlem puanları arasındaki farkın, .05 düzeyinde, öğretmenlik meslek bilgisi eğitimi alan öğretmenler lehine anlamlı olduğu bulunmuştur. Tutum ve sınıf içi gözlem puanları aritmetik ortalamaları arasındaki bu farkın ise, EDEBİYAT FAKÜLTESİ ve D.T.C.F. mezunu öğretmenlerin lehine anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır.

3. MEB ve üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin mesleği tekrar seçme durumlarına göre verdikleri yanıtlar ile tutum ve sınıf içi gözlem puanları aritmetik ortalamaları arasındaki farkın, ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNİ TEKRAR SEÇMEK isteyen öğretmenler lehine anlamlı olduğu bulunmuştur. Anlaşılacağı üzere iki gruba (MEB-üniversite) uygulanan ölçme araçlarından çıkan sonuçlar, birbirine paralel bir yapı göstermiş ve öğretmenlik mesleğini tekrar seçebileceğini belirten öğretmenlerin, tutum ve gözlem puanlarında pozitif yönde bir artış olduğu gözlenmiştir. Bununla ilgili olarak Çelenk'in ilköğretilere öğretmen yetiştiren eğitim yüksekokulu öğrencileri üzerinde yaptığı bir çalışmada da eğitim yüksekokulu öğrencilerinden, bu okulu ilk sıralarda tercih eden öğrenciler ile son sıralarda tercih eden öğrenciler arasında, öğretmenlik tutum puanları arasındaki fark $\alpha = 0.01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur (Çelenk, 1988, s. 68). Gürkan'ın yaptığı benzer bir çalışmada da öğretmenlik mesleğini tekrar seçip seçmeme durumlarına göre olan evrenin ortalama puanları ile tutum puanları arasındaki fark, öğretmenlik mesleğini tekrar seçmek isteyen öğretmenlerin lehine anlamlı bulunmuştur (Gürkan, 1993, s. 80). Bireyin mesleğiyle ilgili yaptığı işten doyum sağlamasının, onun mesleğe karşı olan tutumunu da olumlu yönde etkilemesi beklenir. Dolayısıyla öğretmenler üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmanın ve yukarıda sözü edilen diğer araştırma sonuçlarının bu beklentiyi doğrular nitelikte olduğu söylenebilir.

Mezun Oldukları Kurum ve Branşlarına Göre Öğretmenlerin Tutum ve Gözlem Puanları

MEB'na ve üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun, Türk Dili ve Edebiyatı, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Matematik, İngilizce, Fransızca ve Almanca öğretmenlerinin branşlara göre tutum ve gözlem puanları arasındaki fark, tutum puanları açısından, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin lehinde, Almanca ve Matematik öğretmenlerinin aleyhinde olduğu ortaya çıkarken, gözlem puanları açısından da fark yine, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri lehinde, Fransızca, Fen Bilgisi ve Matematik öğretmenlerinin aleyhinde olduğu ortaya çıkmıştır. Branşlara göre yapılan inceleme sonunda ise, tutum puanları açısından yalnızca Fen Bilgisi branşında olanların tutum puanları aritmetik ortalamasının MEB'na bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun olanlar lehinde olduğu, gözlem puanları açısından ise, Almanca branşında olanların gözlem puanları aritmetik ortalamasının, üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun olanlar lehinde olduğu belirlenmiştir. Bu durum, Fen Bilgisi branşındaki üniversite mezunu öğretmenlerden bir bölümünün, öğretmenlik meslek bilgisi eğitim almamış olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Mezun Oldukları Kurumlara Göre Öğretmenlik Meslek Bilgisi

1. 1982 yılı öncesi itibarıyla MEB'na bağlı öğretmen yetiştiren eğitim enstitülerinde eğitim 3 yıl olup, öğretmenlik meslek bilgisiyle ilgili içerik kategorilerinin ağırlığı ve ders sayıları branşlara göre farklılık göstermiştir. Bu durum, eğitim enstitülerinin, yükseköğretmen okulu adını alarak 4 yıla çıkarılmasından sonra da görülmüştür (Sunay, 1995, s. 266-278).

2. Öğretmen eğitiminin 1982'den sonra üniversitelere geçmesini takiben kurulan eğitim fakültelerinde ise, öğretmenlik meslek bilgisi eğitimine ilişkin ders sayısının ve içerik kategorilerinin ağırlığı tüm branşlarda aynı kalmıştır. Ancak eğitim fakülteleri, dışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olan öğretmenlere uygulanan sertifika programlarında nispeten ders sayıları açısından bir farklılık görülmemekte ise de, derslerin kredi saatleri açısından bazı farklılıklar görülmektedir. Bu farklılık, üniversiteden üniversiteye değişmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, farklı iki kısıma ait yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlerin, tutum ve sınıf içi öğretmenlik davranışlarına ilişkin gözlem puanları aritmetik ortalamaları arasındaki farklılığın önemli olmadığı, hatta, üniversitelere bağlı Edebiyat Fakültesi ile D.T.C.F. mezunu öğretmenlerin öğretmenlik tutum ve sınıf içi öğretmenlik davranışlarına ilişkin gözlem puanları aritmetik ortalamalarının, MEB'na bağlı yükseköğretim kurumlarından mezun öğretmenlere göre yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre,

a) Ortaöğretime branş öğretmeni yetiştiren kurumlar, bu alanda bilimsel çalışmaların yaptığı yeterli öğretim elemanları bulunan, öğretmen yetiştirme konusunda bilgi birikimi olan ve uygun öğretim ortamlarına sahip üniversitelere bağlı olarak işlevlerini sürdürmelidirler.

b) Öğretmenler arasında ilişik yaratabilecek ve çeşidi yönlerden yeterli niteliğe sahip olmadığı tartışılan ortaöğretim branş öğretmenliğinin niteliğini daha da düşürebilecek MEB'na bağlı "Öğretmen Akademileri" ya da "Öğretmen Üniversiteleri" gibi öğretmen eğitimini geriye götürecek nitelikteki girişimlerden kaçınılmalıdır.

2. Bu araştırmada, öğretmenlik meslek bilgisi eğitimi almamış olan öğretmenlerin, tutum puanlarının ve sınıf içi gözlem puanlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Bu nedenle,

a) Öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin dışındaki fakültelerden mezun adayların, mutlaka öğretmenlik meslek bilgisi eğitimi alınması, sağlanmalı ve bu guba uygulanan öğretmenlik sertifika programlarının, eğitim fakültelerinin öğretmenlik sertifika programları ile paralel olacak şekilde gözden geçirilerek, derslerin içeriği, kredi ve saatleri vb. yönlerden birliktelik sağlanmalıdır.

b) Öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin, öğretmenlik meslek bilgisi eğitimini kapsayan derslerinin içeriklerinin, kredi ve saatlerinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

3. Bu araştırmada, öğretmenlik mesleğini tercih etmemiş, öğretmenin tutum ve sınıf içi öğretmenlik davranışlarını olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle,

Sunay

a) Öğretmen adaylarının seçiminde, bir takım akademik yeterlilikler yanında, mesleki yeterliliği ve öğretmenlik mesleğinde motivasyonu da içine alacak nitelikler aranmalıdır. Bu amaçla öğretmen yetiştirme programlarına aday seçiminde kullanılacak bilişsel ölçüler genişletilerek, bu ölçütlere duyuşsal boyutlar eklenmeli, bununla ilgili objektif, geçerli ve güvenilir ölçme araçları geliştirilmelidir.

b) Öğretmen liselerini ilk on sırada bitiren öğrencilerin, eğitim fakültelerine doğrudan alınması yoluna gidilmelidir.

c) Ortaöğretim branş öğretmenliğine öğrenci çekebilmek için ortaöğretim kurumlarını başarıyla bitiren öğrencilere öğretim bursu, ücretsiz barınma gibi imkanlar sağlanmalıdır.

d) Öğretmenlik mesleğinin toplumda prestijini sağlayacak maddi ve manevi önlemler alınmalıdır.

4. Üniversitelerde, nitelikli öğretmen yetiştirilmesi temel amacına ulaşmak için, 1988 yılında XII. Milli Eğitim Şurasında ve öğretmen yetiştirme konusuyla ilgili tüm eğitsel toplantı panel ve sempozyumlarda önerildiği gibi, öğretmeni yetiştiren üniversiteler ile öğretmeni atayarak istihdam eden, Milli Eğitim Bakanlığı'nın işbirliği içinde olması, yapılacak geliştirme etkinlikleri yönünden büyük önem taşımaktadır.

5. Öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve sınıf içi öğretmenlik davranışlarını geliştirebilmesi öğretmenin branşıyla ve öğretmenlik mesleğiyle ilgili gelişme ve araştırmaları sürekli takip edebilmesiyle mümkün olabilecektir. Buna göre,

a) Öğretmenler gerek kendi branşlarında, gerekirse eğitim alanında yüksek lisans ve doktora öğrenimi yapmaya yönlendirilmelidir.

b) Öğretmenlik mesleğine ilişkin sorunların, araştırmaların sunulduğu ve tartışıldığı ulusal ve uluslararası düzeyde panel, sempozyum ve açık oturum gibi eğitsel faaliyetler gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Başbakanlık., "Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında KHK", 20.7.1982 Tarihli **Resmî Gazete**, Sayı: 17760, Ankara; 1982. •
- Bülbül, Sudi., "Üniversitede Öğretmen Yetiştirme ve Hacettepe Örneği", H.Ü., Eğitim Bölümü, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Ankara: 1979.
- Çelenk, Süleyman., "Eğitim Yüksekokulu öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya: 1988.
- Duman, Tayyip., **Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Tarihi Gelişimi**, Araştırma İnceleme Dizisi, MEB Yayınları: 2322, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul: 1991.
- Ertürk, Selahattin., **On Yıl Öncesine Kıyasla Öğretmen Davranışları**, MEB Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi, Ankara: 1970.
- Gökçe, Birsen., **Ortaöğretim Gençliğinin Beklentisi ve Sorunları**, MEGSB, Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara: 1984.
- Güçlüol, Kemal., "Öğretmen ve Öğretmen Yetiştirme" **Çağdaş Eğitim Dergisi**, Yıl: 13, Sayı: 136, Ankara: 1988.
- Gürkan, Tanju., **İlkokul Öğretmenlerinin Öğretmenlik Tutumları ile Benlik Kavramları Arasındaki İlişki**, Sevinç Matbaası, Ankara: 1993.
- Hürriyet Gazetesi., **Öğretmene Hizmet Zammı Yolda**, 12.2.1994.
- Karagözoğlu, Galip., **Atatürk Devriminin Yerleşmesinde ve Gerçekleşmesinde Eğitimin Rolü ve Yeri**, Atatürk ve Eğitim, Türk Eğitim Demegi, Yayınları, Ankara: 1982.
- Küçükahmet, Leyla., **Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin Tutumları: Program Geliştirme Açısından Bir Yorum**, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayın No. 55, A.Ü. Basımevi, Ankara: 1976.
- Kütük, Metin., "Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Yükseköğretime İlişkin Yönelimler", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: 1992.

Sunay

Milli Eğitim Bakanlığı., **Öğretmen Sorunları ve Eğilimleri Araştırması**,
MEB Talim ve Terbiye Başkanlığı, Ankara: 1982.

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı., Onikinci Milli Eğitim Şurası,
(18-12 Temmuz 1988) Öğretmen Yetiştirme komisyonu Raporu,
**MEGSB'nca Düzenlenen XII. Milli Eğitim Şurasında Sunulan
Rapor**, Ankara: 1988.

Oğuzkan, A. Ferhan., **Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi
Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi,
Milü Eğitim Basımevi, İstanbul: 1983.

Sabah Gazetesi., **Artık Anadolu Liseleri ve Kolejler Demode**, 16 Aralık
1992

_____, **Eğitim'de Büyük Atak**, 16 Aralık 1993.

Sunay, Hakan., "Ortaöğretim Kurumlarına Öğretmen Yetiştirmede Üniversite
Öğretmeninin Önemi", Ankara Üniversitesi Sosyal Büimler Enstitüsü,
Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: 1995.

Yazar Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu'nda
Öğretim Görevlisidir. Öğretmen Eğitimi ve Spor Yönetimi alanlarında
çalışmaktadır. Şu anda, Beden Eğitimi ve Spor Öğretiminde Program
Geliştirme alanında uzman olarak hizmet vermektedir.